

Preliminär redogörelse för undersökningarna på Björkö 1934.

Sommarens undersökningar pågingo från den 2 - 27 juli, ledda av undertecknad med fil. mag. G. Arwidsson, kandidaterna D. Trotzig och G. Berlin som assistenter samt 3 arbetare. Arbetet förleddes till två punkter, dels det stora gravfältet med skelettgravar N och NV om Borg, dels den platå V om Borg, vilken Stolpe ansett vara den plats där de döda brändes. - 4 gravar undersöktes. N:o 1. Kvinnograv med manslång kista orienterad i Ö-V, nedgrävd c:a 50 cm. i den hårda alven. Den innehöll 2 ovala spännbucklor, ett rektangulärt spänne, pärlor, en bärnstensamulett? samt spikar med vilka kistan varit sammanfogad. Graven tillhör 800-talet, en närmare datering är dock möjlig först sedan fynden konserverats. De övriga gravarna, vilka alla tidigare undersökts av Stolpe, voro av liknande konstruktion, men i synnerhet den största, grav III med ett 1 meter djupt schakt med lodräta väggar kompletterade på ett lyckligt sätt vår kännedom om gravformerna på ön. - Genom "likbränningsplatsen" lades ett schakt i N-S, 48 meter långt och 2 schakt i Ö-V resp. meter långa, alla schakt 1 meter breda. Det visade sig att markytan här på sluttningen ned mot sjön, under ett tidigt stadium, något avplanats och att ett mäktigt ask- och kollager bildats. Genom asklagret gående stolphål äro tydligen rester efter de stolpar, som neddrivits i marken för att hålla samman bälens ved. I och omkring detta brandlager påträffades endast ett fåtal spikar samt ett stort antal brända och obrända djurben, tydligen måltidsrester. Ovanpå asklagret vidtog en cm. mäktig grus- och stenfyllning, som mot sjösidan bands i läge av en kraftig stenbarriär. På den platå, som bildades på detta vis, har en bebyggelse funnits, vilken efterlämnat ett 10-15 cm tjockt kulturlager. I detta anträffades på några ställen rester av jordgolv med påförd sand. Även nedanför terrassen fanns kulturlager men inga huslämningar. Däremot låg här en stensatt brunn. Fynden bestå av arabiska och ett sassanidiskt mynt (ännu ej bestämda), ett stort antal pilspetsar, några rester

och sköldbucklor och kantbeslag till sköldar, rester av en eller flera rustningar gjorda av järnlameller av samma typ som vissa rustningar i korsbetningsfynden, smärre ringbrynjerester, en depå innehållande 20 knivar, ett flertal hänglås samt nycklar, järnbeslag, båtnitar i stor utsträckning, kambitar, 2 benstycken med runor, bitar av hornföremål med utskurna djurhuvud, ett mycket stort antal bitar av lerklining, ett fåtal krukskärvor, huvudsakligen från kannor av en typ, som antagits vara importerade från Vesteuropa etc.

Grävningarna ha tydligt visat att det på denna plats ej stått bål för likbränning, som tidigare antagits, bälarna ha tydligen haft en annan uppgift. Så vitt jag kunnat se påträffades ej ett enda människoben bland djurbenen, som lågo i och kring asklagret, ej heller spår av försmälta föremål, som man kunde ha väntat sig att finna om ett likbränningsbål stått på platsen. Området är väl skyddat för vindar från öster och norr och från dessa håll komma i allmänhet höststormarna i denna trakt. Dessutom ligger platsen så att ett bål här vore synligt ut över hela södra Björkfjärden. Det ligger därför nära till hands att antaga att bälarna tändes för att lysa fartyg vägen in till Birka, måhända för att belysa den då över vattnet uppskjutande delen av Ängholmen, som strax utanför bildade en riskabel klippa eller ett grund i vattenytan.

Denna punkt var mycket svag ur försvarshänseende. Därför har tydligen senare den kraftiga utfyllningen med en barriär mot sjön utförts. Det är påfallande att bland de talrika fynd, som påträffats dominera vapen, däremot saknas fullständigt kvinnosmycken och andra föremål, som höra till den typiskt kvinnliga utrustningen: saxar, nårhus och nålar, sländtrissor, pincetter etc., även keramiken var mycket fåtaligt representerad. Till fynden från Svarta jorden stå dessa fynd i bjärt motsättning, ty där dominera snarare spinsidans smycken och redskap. Detta tyder på att området haft en åtminstone i hög grad övervägande manlig befolkning. Man får närmast tänka sig att en stadsvakt varit förlagd hit till den svaga punkt, där fienden från sjön kunde taga sig upp på sidan om Borg in till staden, som i övrigt var inhägnad av den halvcirkelformiga stadsvallen och palissader av ekpålar i vattnet utanför hamnen. Endast på själva terrassen synes en bebyggelse ha funnits, kulturlagren längre ned äro avfallsrester o.d., som kastats ut. En större undersökning av platsen kunde ej utföras med de medel, som i sommar stodo till buds,

men ett klarläggande av hela barriären samt av åtminstone några av husgrunderna är givetvis ett önskemål.

Fynden ha ännu ej konserverats och behandlats, men då så skett kommer, troligen i januari 1935, en utställning av planer, fotografier och fynd att anordnas i Statens Historiska Museum. Jag har för avsikt att i samband därmed trycka en kortfattad vägledning med en sammanfattning av grävningarnas resultat, vilken jag kommer att insända till Upplands Fornminnesförening för att komplettera denna kortfattade rapport.

Stockholm den 16 september 1934.